

Entrevista a Mary Kaldor

Fer la llei i no la guerra

Rocio Martínez-Sampere Rodrigo / Economista i coordinadora de l'Equip de recerca de la Fundació Rafael Campalans

Mary Kaldor és professora de relacions internacionals de la London School of Economics and Political Science i directora del Global Governance Programme de la mateixa institució. És autora de llibres com *El arsenal barroco* (1981), *Entender el conflicto Este-Oeste* (1990) o el més recent i conegut, *Las nuevas guerras* (2001), on estableix una nova tipologia dels conflictes bèl·lics, en la qual diferencia entre «guerres clàssiques», «guerres espectacle» i «noves guerres».

Mary Kaldor afirma que si un dels lemes del 68 era «fes l'amor i no la guerra», el seu lema avui seria «fes la llei i no la guerra».

La guerra a Iraq i la política exterior dels Estats Units

Vostè ha afirmat que la guerra de Kosovo o la d'Afganistan entrarien en el que, en la seva tipologia bèl·lica, anomena «guerra espectacle». Inclouria també la guerra d'Iraq en aquesta tipologia, tot i les diferències evidents amb els conflictes mencionats?

Sí, crec que inclouria la guerra d'Iraq dins la meua tipologia de «guerra espectacle», sobretot si ens ho mirem des d'un punt de vista nord-americà: és una guerra televisiva, present en tots els mitjans i les baixes nord-americanes són mínimes, relativament parlant; dit d'una altra manera, la ciutadania nord-americana rep una versió glorificada de la guerra.

A més a més, és interessant veure com ho estan dramatitzant tot; pinten Saddam Hussein com si fos Hitler quan, en el fons, estan escollint l'objectiu més fàcil, un país dèbil i pobre, per repetir els seus triomfs militars del passat.

Tot i així, l'Iraq és un cas diferent dels altres i un cas menys obvi de «guerra espectacle», per exemple, que Afganistan. La gran diferència és que Iraq és una guerra terrestre, de superfície, i que implica moltes més baixes de la coalició que en altres casos.

De fet, potser el punt més similar amb Afganistan és el desastre de la reconstrucció...

Sí. L'imaginar de la guerra pels americans, sabent que tindrien la victòria, era una situació on l'entrada de les tropes seria rebuda per un poble feliç i alliberat, una mica com a Kosovo. Però s'han trobat amb una gran resistència. El poble iraquí pot estar contra Saddam Hussein, però tampoc li agrada gens la idea de ser envaïts per altres. El nacionalisme a Iraq és una força real i gens menyspreable i l'oposició a Estats Units

i Regne Unit és forta. Això no és d'estranyar si pensem que el Regne Unit va imposar un règim colonial molt cruel a la zona –per exemple, utilitzant per primera vegada gas verinós els anys 20– o que Estats Units va donar suport a Saddam Hussein durant molt de temps, en particular durant la guerra contra Iran.

Bush no podrà imposar una democràcia a Iraq com, salvant les distàncies, va passar a Alemanya o Japó després de la segona guerra mundial. I això és així per molts motius, com la situació socioeconòmica del país o la importància del factor religió. Fixem-nos sinó amb el que està passant a Afganistan. La meva predicció és que la reconstrucció serà molt i molt difícil i que s'instaurarà un règim depenent dels Estats Units que serà molt impopular.

Continuant amb la seva classificació de les guerres, quina creu que ha estat la influència dels atemptats de l'11 de setembre a Estats Units sobre les guerres que estem tenint o les que tindrem en un futur immediat?

Crec que l'11 de setembre el que ha fet és posar sobre la taula d'una manera més òbvia que fins aleshores la naturalesa canviant dels conflictes que, de fet, s'estava experimentant ja durant les darreres dècades. L'atac d'Al Qaeda és un exemple extrem del que jo anomeno les noves guerres, és a dir, guerres que no es declaren entre Estats, que impliquen –relativament– moltes més víctimes civils i que suposen una privatització de l'amenaça. Cada cop tindrem més conflictes d'aquesta mena.

Tot i així, i lligant-t'ho amb l'argument anterior, l'11-S no va canviar dramàticament la naturalesa de les guerres si ens ho mirem des del punt de vista nord-americà. Com deia, la resposta als atacs de l'11-S ha estat una «guerra espectacle», ja que és aquest tipus de guerra el que ha estat desenvolupant la indústria militar nord-americana en els darrers anys. La «guerra espectacle» és la cultura que envolta l'administració Bush; la guerra a Iraq ha estat una guerra real, però basada en un disseny abstracte.

El que em fa més por de tot això és que aquest xoc entre «noves guerres» i «guerres espectacle» acabarà reforçant-les mútuament, i és possible que en un futur proper ens trobem en una situació mundial on es provoquin més «noves guerres» i més «guerres espectacle».

El president Bush va afirmar que l'11-S significava la fi de la dissuasió. Significa això, seguint el seu discurs, un gir dramàtic de posició en la política exterior dels EEUU que ens portarà a un món amb molts més conflictes? Quina és la posició d'Europa en aquest nou escenari?

Efectivament. Ha quedat clar que, per a Bush, l'era de la dissuasió s'ha acabat, i que ara ens trobem amb la seva estratègia de guerra preventiva (preemptive war) que assumeix una intervenció davant una amenaça suficient i no imminent, amb una estratègia de contra-proliferació.

Com ja he dit, no crec que això ens porti a un món millor, sinó tot el contrari. La nova estratègia de seguretat dels EEUU demostra les grans diferències existents en la manera com els Estats Units i Europa veuen el món, l'unilateralisme nord-americà versus el multilateralisme europeu, que és un enfocament molt més d'acord amb una legalitat a nivell de les institucions internacionals, ja que implica una cessió de l'autonomia dels Estats cap a organismes supranacionals.

Crec que aquestes diferències no són noves i que s'han anat desenvolupant en els darrers anys. La guerra a Iraq, però, les ha palesat d'una manera molt més apressada.

De totes maneres, Robert Kagan, l'analista de la bretxa transatlàntica, argumenta en el seu conegut article «Power and weakness» que el multilateralisme europeu respon als seus propis interessos, i s'avé amb un nou ordre internacional en el que Estats Units s'ocupen de la cuina (does the cooking) i Europa de rentar els plats bruts (does the washing up); és a dir, que els Estats Units s'ocupen d'intervenir i Europa es preocupa per reconstruir.

No hi estic gens d'acord! Podria avenir-me amb el fet que Europa renti els plats bruts, però més aviat crec que els Estats Units el que fan és enredar la situació.

Ja que hem parlat de Kagan, darrerament també s'ha citat molt Joseph Nye, degà de Harvard i expert en relacions internacionals. En el seu darrer llibre, The American Paradox, ell argumenta, dit de manera simplificada, que la paradoxa està en que Estats Units, essent el major imperi després del de Roma, ja no pot, en aquesta era global, aconseguir els seus objectius d'una manera unilateral.

A mi, el que m'agrada de l'argument de Nye és que atorga molta importància al que ell anomena «soft power» (tot el que no és poder en termes militars o econòmics, sinó més aviat influències culturals i institucionals) i que jo també crec que és molt important. En aquest sentit, els Estats Units són menys poderosos del que la gent creu. El problema de Nye, des del meu punt de vista, és que ell és encara un realista que veu el món i les relacions internacionals solament o prioritàriament en termes de poder. I això no ho explica tot.

La meua idea justament és que ara el poder depèn en gran mesura de la capacitat per a ser multilateralista i no de perseguir el teu interès nacional. No crec que avui dia es pugui parlar de democràcia en un país tan sols; el mateix concepte de democràcia implica estructures que van més enllà de l'Estat-nació tal i com l'hem entès tradicionalment.

Canviant de tema, hi ha qui creu que la posició dels Estats Units s'explica perquè actuen com a un imperi. No obstant, vostè ha afirmat que Estats Units no són un imperi sinó el darrer Estat-nació...

Bé, suposo que tot el que està passant a Iraq, per exemple, es podria entendre com una empresa colonial, però jo crec que els Estats Units estan actuant d'aquesta manera per motius que tenen a veure exclusivament amb la seva política domèstica.

Sóc molt escèptica amb tots aquests arguments segons els quals estan intentant influenciar en la situació a la regió, o que estan intentant controlar els pous petrolífers, etc. A mi, en un cert sentit, em sembla més imperialista el que fa Europa amb tots els seus programes d'ajuda i la seva estratègia de «nation building» (reconstrucció de les nacions). Els Estats Units poden fer molt de mal i ser molt destructius, però això és un tema diferent a una política de construcció –o preservació– d'un imperi.

La història ens ha demostrat però que sempre que existeix un conflicte entre progrés, en un sentit ampli del terme, i els seus propis interessos, Estats Units no dubten en escollir la darrera opció, com quan Allende a Xile o Mossadegh a

Iran. Tot i així, insisteixen en què després de la conquesta d'Iraq instauraran una democràcia i que això ajudarà a resoldre el conflicte arabo-israelià. No dona cap crèdit a aquests propòsits?

No cap. Sóc molt i molt escèptica en que Iraq esdevingui una vertadera democràcia i que es pugui resoldre el conflicte arabo-israelià amb l'actual política exterior dels EEUU cap a la regió. De fet, lligant-ho amb l'argument anterior de considerar a Estats Units com a un imperi, si de debò ho fossin donaria més crèdit al fet que almenys intentessin solucionar els problemes de la regió.

Les conseqüències per l'ordre internacional

Sembla que els Estats Units no hagin entès que si volen afrontar els reptes en matèria de seguretat en un món globalitzat han de renunciar a part de la seva autonomia. Sembla que entenguin el món tan sols en termes hobbesians...

Sí, coincideixo en que ells veuen el món com un lloc completament hobbesià, però ara ja no es pot protegir el teu territori de la mateixa manera que es feia en el passat. Es podria afirmar que el hobbesianisme no té sentit en un món com l'actual. Tot i així, és cert que els Estats Units són els que més poden fer-ho: és un país gran i molt ric.

Però encara que se n'hagin sortit en el passat, ja no poden actuar d'una manera hobbesiana mai més; van tenir els atacs a les torres bessones i al Pentàgon i haurien d'aprendre la lliçó.

Per això, el que més m'espanta és que creguin que ho poden continuar fent, que creguin que poden decidir unilateralment el seu destí. I m'espanta perquè això pot arribar a ser com una profecia que s'autocumpleix, en el sentit que el món en lloc de tornar-se més kantià es torni cada cop més hobbesià per aquestes dinàmiques unilateralistes.

La guerra d'Iraq ha tornat el món en un lloc més perillós i més anàrquic. Puc fàcilment imaginar-me una situació on conflictes com l'arabo-israelià existeixin a escala mundial: Bush fa la guerra a Iraq, guanya però empitjora la situació a la regió i després atacant un altre país com Síria, etc.

Quant més gent es trobi insegura, més demanaran una resposta militar. Serà com a Israel i a Palestina: Likud i Hamas no tenen sentit des del punt de vista de millorar la seva seguretat, però sí el tenen des d'un punt de vista de les seves polítiques internes.

Per a mi, això és la pitjor conseqüència de la guerra d'Iraq. És molt possible que aquesta situació creï un distanciament cada cop més gran entre els països occidentals i els musulmans, i és probable doncs que sorgeixin cada cop més Bin Ladens, i això a la vegada farà als Estats Units militaritzar-se encara més. De debò que això em preocupa molt.

Si aquesta és la seva predicció de la situació mundial, què podem fer? Que ha deixat Europa de fer per arribar fins aquí? Potser no hem entès prou la importància del 11-S...

Sí, crec que potser és veritat que Europa no va entendre la immensitat de la tragèdia. ETA o l'IRA no són res comparat amb el que va significar l'11 de setembre pels Estats Units. S'ha de tractar el tema seriosament. Però el que em sembla més important és

que tractar el tema seriosament també comporta que els Estats Units han de començar a pensar de debò sobre les noves causes del terrorisme.

Trobo que, si ens hi fixem, és interessant veure com l'administració Bush parla de remodelar la situació de l'Orient Mitjà dient «hem de fer això ja que el terrorisme s'origina a règims no democràtics». En canvi, posicions com la francesa es poden resumir en «s'ha de ser multilateralistes», però no es preocupen dels règims no democràtics. Si no ens preocupem del que passa a escala mundial i intentem solucionar-ho, aleshores ens enfrontarem amb problemes de terrorisme global.

És a dir, Estats Units es pren el problema seriosament encara que la seva solució és completament errònia i fruit del passat, de la seva experiència militar. Crec que ens hem de preocupar del problema a l'Orient Mitjà, i no acceptar el statu quo. El que es necessita és un mètode diferent de solucionar els conflictes, i aquest mètode és el multilateralisme. Aquesta és la postura que Europa ha de defensar d'una manera decidida.

Sí, però és possible reorientar el poder americà cap a un ordre global multilateral? Com pot Europa «imposar» les seves posicions a través de la legalitat i de les institucions internacionals existents?

S'argumenta que aquesta crisi ha estat un desastre total per les institucions internacionals, però jo no hi estic d'acord. Aquesta guerra, per si sola, no representa la fi de les Nacions Unides i el trencament de l'OTAN. Si pensem que, en el passat, les institucions internacionals han estat sempre regides per la hegemonia americana, aquesta crisi a mi em sembla també una gran oportunitat. És el primer cop que hi ha hagut un vertader debat al si del Consell de Seguretat de Nacions Unides; per primera vegada s'ha creat una divisió global per posicions diferents que no respon a aliances més tradicionals. Determinats governs s'han sentit prou forts com per rebutjar l'estratègia de Washington, i això representa un pas endavant molt important que demostra una maduresa de les institucions internacionals. La meua opinió és que això ofereix una possibilitat d'enfortiment del paper de les institucions internacionals si Europa sap aprofitar aquesta oportunitat. En aquest sentit, crec que Blair i Aznar han adquirit, vulguin o no, una responsabilitat immensa: la de reconduir l'administració Bush a les institucions internacionals.

Com a gran defensora de la societat civil global, i després de que l'opinió pública mundial s'hagi erigit per primera vegada com un vertader actor global, creu que els canvis vindran més per aquesta banda?

Exactament. Crec que tot depèn en gran part del paper que jugui la societat civil. Personalment crec moltíssim en els enfocaments «bottom up» (de baix cap a dalt). Vaig quedar molt impressionada pels moviments pacifistes americans que vaig conèixer a Washington. Estan molt ben organitzats i són molt efectius.

Per tant, a Europa el que hem de pensar és com podem arribar a la societat civil nord-americana i com la podem reforçar. Per dir-ho d'una manera molt informal, el que hem de fer es veure com els ajudem a desfer-se de Bush.

Aquest és una mica l'argument de Narcís Serra: molt probablement el poder americà no disminuirà en un futur proper, però la possibilitat de canvi vindrà de

la mateixa opinió pública nord-americana, com va passar amb el macarthisme o amb la guerra de Vietnam...

Totalment d'acord. De debò crec que l'única forma de reorientar la posició dels Estats Units és a través de les mobilitzacions de la gent, de les campanyes que s'organitzin. Com ja he dit moltes vegades, crec que la societat civil jugarà un paper decisiu en la solució dels problemes als que ens enfrontem avui en dia.

Una de les meves prediccions és que degut a l'esforç militar nord-americà, entrarem en un període de crisi econòmica amb conseqüències imprevisibles. Una crisi econòmica pot portar més suport per Bush, però també més suport per una alternativa, si se sap canalitzar. En aquest sentit crec que és crucial la posició dels demòcrates nord-americans. El problema és que, políticament parlant, el partit demòcrata nord-americà ha estat molt dèbil davant aquesta crisi, sense una posició diferenciada i amb una manca absoluta de lideratge. Aquest fet ha deixat molt poques oportunitats i canals polítics als moviments anti-guerra perquè es puguin expressar. Aquesta és una preocupació real i ho hauria de ser també pels europeus.

Ulrich Beck, el pensador alemany de la societat del risc, argumenta que en un món de riscos globals el paradigma neoliberal on l'economia prevalia sobre la política ja no té sentit. Prediu el retorn de la política, en sentit ampli?

Sí, sí, completament...i això és el que em dóna esperances!